

PRODÜKTİVİTE, KALİTE, ÜCRET İLİŞKİLERİ

Prof. Dr. Güngör BAŞER
E.Ü. Müh. Fak. Tekstil Müh. Bölümü İZMİR

Üretim sürecinde üretim verimliliği, ürün kalitesi ve işçi ücretleri arasında yakın ve karmaşık ilişkiler vardır. Bu ilişkiler, malzeme, makina ve insan faktörlerine dayanırlar. Bu yazıda sermayenin verimliliğine kısaca değinilmiş, makina verimliliğine analitik bir yaklaşım yapılarak çeşitli verimlilik tanımları standartlaştırılmış, verimliliğin ölçümü için geliştirilen yöntemler tanıtılmıştır. Daha sonra verimliliğin artırılmasında araç olarak kullanılan özendirici ücret sistemleri açıklanmıştır. Standart olmayan makina dizilerinin işletiminde uygulanan grup akord sistemi üzerinde durulmuştur. Son olarak istatistiksel kalite kontrolünün teorik temelleri açıklanmış, kalite ile verimlilik arasındaki ilişkilere değinilmiş, grup kontrol kartlarının makina sayısının değişken olduğu durumlarda uygulamasını gösteren örnek bir çalışma anlatılmıştır.

RELATIONS BETWEEN PRODUCTIVITY, QUALITY AND WAGE

There are close and complex relations between productivity, product quality and labour wages in the evolution of production. These relations depend on the materials, machine and human factors. In this article, a brief mention is made of the productivity of capital, and making an analytical approach to machine productivity various productivity definitions are standardized; methods developed for the measurement of productivity are introduced. The wage incentive schemes are later explained, which are used as means of increasing productivity. Some consideration is given to the group piece rate system which is applied in the treatment of non-standard machine sets. Finally the theoretical bases of the statistical quality control are explained; the relations between quality and productivity are mentioned; a case study demonstrating the application of group control cards in cases where the number of machines in the group is variable, is reported.

1. GİRİŞ

Bir ürün ya da hizmet üretmek üzere organize edilmiş bir işletmenin amacı kârdır. Kar ise üretim için gereken hammadde, işçilik ve işletim masrafları ile satış gelirleri arasındaki farktan oluşmaktadır. Masrafların minimize edilmesi ve gelirlerin maksimize edilmesi kârı artıracaktır. Masrafların minimize edilmesi masrafların yukarıda belirtilen üç ana kaynağına göre ele alınabilir. Bu yaklaşımla hammaddenin ürüne, işçiliğin üretken zamana dönüşümündeki etkinlikler ile işletim masraflarının birim ürün maliyeti içindeki payının azaltılması biçiminde ortaya çıkan tesis kapasitesinin verimli kullanımı üretim masraflarını azal-

tan önemli üç temel etkidir. Bunlar daha teknik bir deyişle "Hammadde Verimliliği", "İşçi Verimliliği" ve "Tesis Verimliliği" olarak tanımlanır. Bu etkenler "Prodüktivite" terimiyle tanımlanan işletmenin üretkenliği ya da verimliliğini belirlerler.

Satış gelirlerinin artırılması ise, tesisin kapasitesine, diğer bir deyişle üretim gücüne bağlı olma yanında tesisin verimliliğine de bağlıdır. Diğer yandan satış gelirleri ürün miktarı ile ürünün satış fiyatının çarpımından oluşacağına göre, satış fiyatı kârı etkileyen önemli bir başka etkidir. Satış fiyatı ise ürünün kalitesi ile yakından ilgilidir. O hale verimli üretim ile kaliteli üretim bir işletmenin birbirleriyle yan yana giden iki hedefi olmalıdır. Bu iki hedefe ulaşılmasında önde gelen etkenler ise organizasyon ve insan faktörleridir. Organizasyonu yapacak olanların da insanlar olduğu düşünülecek olursa, demek ki en önde gelen etken insan faktörüdür.

İnsanın gerek miktar, gerekse nitelik olarak iş yapma yetisi ona verilmiş olan eğitimle ilgili olmakla birlikte, ücretin insanın işe yönelik motivasyonunda temel etkenlerin başında geldiği yadsınamayacak bir gerçektir. O halde verimlilik, kalite ve ücret faktörlerinin uygun kullanımı kârı maksimize edecek temel yaklaşım olacaktır. O zaman prodüktivitenin ekonomik anlamda kullanılan ve sermayeye oranla elde edilen kar biçiminde tanımlanan "Sermaye Verimliliği" de sağlanmış olacaktır.

Ne var ki, verimlilik, kalite ve ücret arasında teknik ve psikolojik yönleri olan karmaşık ilişkiler vardır. Bu karmaşık ilişkilere dayalı ve kârı maksimize etme amacına yönelik düzenlemeler de bu sebepten karmaşık düzenlemeler olacaktır. Bu bakımdan konuya analitik bir biçimde yaklaşarak verimlilik ve kalitenin oluşumu ile ilgili temel kuralları ortaya koymak, ondan sonra verimlilik, kalite ve ücret arasında kârı maksimize edecek uyumlu düzenlemelerin felsefe ve teknikleri üzerinde durmak en yararlı yol olacaktır. Biz bu incelemede sermaye verimliliği ile kalite ve ücretin psikolojik yönlerini bir yana bırakarak, analizlerimizi teknik verimlilik, istatistiksel kalite ve gerçek ücret üzerine oturtacağız. Ancak zaman zaman bir yana bıraktığımız yönlerin hangi aşamada ne gibi roller oynadığına da değineceğiz.

2. PRODÜKTİVİTE

Hiç şüphe yok ki prodüktivitenin en önemli ölçüsü sermayenin verimliliğidir. Bu sermaye bir üretim tesisinin kuruluşu için yatırılan sermaye ya da o tesisin işletilmesinde kullanılan sermaye olabilir. Buna göre, yatırım sermayesi ile işletme sermayesi toplamının kar olarak dönüşünü zaman cinsinden ifade eden